Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
Viite: HE 13/2024 vp

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAEIKSI TYÖTTÖMYYSTURVA-LAIN JA ERÄIDEN MUIDEN LAKIEN MUUTTAMISESTA

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Keskuskauppakamarilta kirjallista lausuntoa työttömyysturvalain muutoksista. Keskuskauppakamari kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää huomioinaan seuraavaa.

Yleiset huomiot

Hallituksen esityksellä tavoitellaan sekä suoria valtiontalouden säästöjä että työllistymisen kannustimien parantamista. Työllisyyden kasvu kanavoituu keskipitkällä aikavälillä julkisen talouden lisäsäästöksi työttömyysmenojen alentuessa ja verotulojen kasvaessa. Keskuskauppakamari pitää tavoitteita tärkeinä ja kannattaa siten hallituksen esityksen toimenpiteitä.

Suomen valtion on velkaantunut yhtäjaksoisesti vuodesta 2008. Siksi nykyistä korkeampi työllisyysaste on jatkossa välttämätön, ja ansiosidonnaisen työttömyysturvan ehdoilla on keskeinen rooli tavoitteen saavuttamisessa.

Työllisyysaste on noussut Suomessa viimeisen 10 vuoden aikana, kun työllisyys on parantunut vanhemmissa ikäryhmissä. Samaan aikaan Suomen työmarkkinat kärsivät edelleen korkeasta rakenteellisesta työttömyydestä, joka ei sula edes silloin, kun työvoiman kysyntä on voimakasta ja avoimia työpaikkoja on runsaasti tarjolla. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastaminen ja muut hallituksen esityksessä määritellyt pienemmät toimenpiteen voidaan tulkita osaltaan pyrkimyksenä alentaa liian korkeaa rakenteellista työttömyyttä.

Vaikutukset työllisyyteen ja valtion talouteen

Osaa hallituksen muista työllisyystoimista on vastustettu sillä perusteella, ettei niistä kyetä toistaiseksi tekemään tutkimukseen perustuvia numeerisia vaikutusarvioita. Työttömyysturvaa koskevien muutoksien etuna voidaankin pitää sitä, että niihin liittyen on saatavilla sekä kotimaista että ulkomaista tutkimusta. Sekä ansioturvan tasolla että kestolla on jokseenkin kiistattomasti vaikutusta työttömyysjaksojen kestoon ja siten työllisyysasteeseen.

Hallituksen esityksen vaikutusarvioissa on tutkimustietoon nojautuen arvioitu, että muutokset nostavat työllisyyttä 18 700 hengellä. Suoran etuusmenojen säästövaikutuksen arvioidaan olevan 373 miljoonaa euroa, josta jää verotulojen pienentymisen jälkeen jäljelle nettomääräisesti 276 miljoonaa euroa. Kun työllisyyden paranemisen julkista taloutta tukeva vaikutus huomioidaan, arvioidaan julkisen talouden vahvistuvan kokonaisuudessaan noin 734 miljoonalla eurolla. Laskelmat ovat epävarmoja, mutta niitä on syytä pitää nykytiedon valossa parhaana ennakollisena arviona.

Hallituksen esittämiä työllisyystoimia on kritisoitu myös väärästä suhdannepoliittisesta ajoituksesta. Esityksessä ansiosidonnaisen työttömyyskorvauksen porrastamisen voimaantuloajankohdaksi suunnitellaan syyskuuta 2024. Siten muutos alkaisi pääosin vaikuttaa vasta vuonna 2025 ja täysimääräisesti vuonna 2026. On vaikea sanoa, mikä suhdannetilanne tulee silloin olemaan. Parhaiden nykyisten ennusteiden valossa heikoin suhdannevaihe on jäänyt jo taakse ja on siirrytty elpymisvaiheeseen. On melko todennäköistä, että Suomen taloutta kroonisesti vaivaava työvoimapula on siinä tilanteessa kärjistynyt ja muodostumassa kasvun esteeksi. Ylipäänsä lainvalmisteluviiveiden takia ei ole realistista ajatella, että pitkän aikavälin rakenteellisia työllisyystoimia ryhdyttäisiin erityisen tarkasti ajoittamaan suhdanteiden mukaan.

Lopuksi

Hallituksen esittämässä mallissa työttömyyskorvauksella on kaksi porrasta. Pääasiallinen etuusmuutos tapahtuu melko pian, eli 40 päivän kohdalla, kun ansiopäivärahaa alennetaan 20 prosenttia. Ratkaisua voi perustella sillä, että on tärkeää kannustaa työttömäksi jääneitä heti työttömyysjakson alussa, jotta työttömyys ei pitene. Pitkään jatkuneilla työttömyysjaksoilla on haittavaikutuksia, jotka saattavat johtaa työttömyyden kroonistumiseen tai osaamisen laskuun.

Toinen porras tulee 170 päivän kohdalla, jolloin päiväraha laskee 25 prosenttiin suhteessa alkuperäiseen määrään. Sen jälkeen ei lisäportaita kuitenkaan ole, eli työllistymisen kannustimet eivät enää parane työttömyyden loppuaikana. Jos jatkossa Suomen työttömyysaste pysyy yhä korkeana, täytyy tarkastella myös sellaista mahdollisuutta, että portaita lisätään tai ansiosidonnaisen työttömyysjakson enimmäiskestoa rajataan nykytasolta.

Lopuksi Keskuskauppakamari haluaa korostaa, että sinänsä tärkeiden työttömyysturvan ehtojen muutoksien ohella on kriittisen tärkeää, että turvataan työvoiman saatavuus työperäistä maahanmuuttoa kasvattamalla. Suomen nykyinen väestörakenne ei riitä takaamaan riittävää työvoiman tarjontaa, joten pysyvän korkea työperäisen maahanmuuton tason turvaaminen on työllisyyden kehityksen kannalta tärkein yksittäinen työllisyyttä parantava politiikkatoimenpide.

KESKUSKAUPPAKAMARI

Jukka Appelqvist
pääekonomisti